

LA REEMERGÈNCIA ECONÒMICA D'ÀSIA-PACÍFIC: COM AFECTA LES EMPRESSES, ELS PROFESSIONALS I ELS CIUTADANS EN GENERAL

JAUME GINÉ DAVÍ, professor de la Facultat de Dret d'ESADE i
autor del llibre *Asia marca el rumbo*

21 d'octubre del 2013

Introducció

Les transformacions polítiques, econòmiques i socials que s'esdevenen a l'Àsia-Pacífic configuren un nou ordre internacional. El centre de gravetat mundial es va assentar a Occident en els darrers dos segles. Des de principi del segle XXI, es desplaça a Orient i fins i tot cap al sud. Es tendeix a una convergència entre Occident i Orient. La Xina i l'Índia, dues grans civilitzacions, han tornat a emergir. No es tracta d'un fenomen històric nou. El 1820, representaven el 50 % del PIB mundial, però, a partir del segle XIX, la revolució industrial i la segona expansió colonial europea van desplaçar el poder hegemònic des d'Àsia a l'Europa occidental. Després va creuar l'Atlàntic per donar pas als Estats Units d'Amèrica. Ara, creua l'oceà Pacífic cap al continent asiàtic. Mentre que Occident dubta i s'estanca econòmicament, Orient aprofita els avantatges de la seva aposta per la globalització.

L'Àsia-Pacífic és el motor del creixement econòmic mundial.¹ Destaquen la Xina i l'Índia. I el Japó observa amb cautela com creix el colós xinès i acabarà sumant-se als processos d'integració econòmica internacional que s'han iniciat a

¹Jaume GINÉ DAVÍ ha publicat, entre altres, cinc estudis sobre l'Àsia-Pacífic a la revista *VIA*, editada pel Centre d'Estudis Jordi Pujol: «Societat i valors a Corea del Sud», *VIA*, núm. 8 (2009), p. 56-81; «Barack Obama, la Xina i l'Índia», *VIA*, núm. 12 (2010), p. 30-54; «Aniversaris, silencis i ferides no cicatritzades», *VIA*, núm. 14 (2010), p. 36-59; «El Japó, abans i després de Fukushima», *VIA*, núm. 16 (2011), p. 86-107; «El segle asiàtic», *VIA*, núm. 20 (2012), p. 74-99.

la regió. S'impulsen, després del fracàs de la ronda de Doha, de l'Organització Mundial de Comerç (OMC), a través de la firma d'una xarxa creixent d'acords regionals i bilaterals de lliure comerç, centrats principalment a l'Àsia oriental. També Hong Kong i Singapur competeixen amb Tòquio com a grans centres financers i logístics asiàtics, però Xangai aspira a ser —i ho serà— el més influent del continent.

El poder mundial tendeix a ser multipolar, dispers i difús. Els Estats Units continuaran a mitjà termini massa endeutats per imposar com abans les seves prioritats i interessos polítics i financers a la resta de països i se centraran cada vegada més en l'Àsia-Pacífic. La zona euro, frenada pel deute financer d'alguns dels seus estats membre, necessita més reformes estructurals. L'Amèrica Llatina, amb una llarga façana mirant cap al Pacífic, també es va girant cap a Àsia. Fins i tot Rússia retorna cap a l'Àsia central, on anhela ressuscitar la influència de Moscou en diversos països que, en el seu moment, formaren part de l'ex-URSS. Arriba un mica tard. Aquests països ja han establert estrets nexes econòmics amb la Xina.

La gradual convergència econòmica entre Occident i Orient comporta desafiaments estratègics i econòmics. Occident representa només el 12% de la població mundial (7.200 milions el 2013). Només la Xina i l'Índia, amb uns 2.600 milions d'habitants, sumen el 27% del total de la humanitat. Però la població índia superarà la xinesa. Són dues grans i mil·lenàries civilitzacions. Tenen una dimensió territorial i demogràfica capaç de crear vastos mercats interiors amb un creixent potencial de desenvolupament econòmic. La Xina i l'Índia podran ser aviat la primera i la tercera economies mundials si calculem el PIB en paritat de poder adquisitiu. Només els EUA ocuparan el segon lloc i resistiran l'envit asiàtic, tot i que les dates i les xifres variaran en funció de l'evolució de les cotitzacions del dòlar i del iuan. La Unió Europea (UE), més envellida que els Estats Units, només reaccionarà si aposta decididament per una veritable unió política que sumi en lloc de restar. La UE està absent i apareix desdibuixada als ulls asiàtics, mentre que Alemanya s'obre pas a l'escena internacional.

L'Àsia-Pacífic, amb l'increment de la inversió interna i exterior i de l'esponerós comerç intraasiàtic, accelerarà, no sense dificultats polítiques per superar velles ferides històriques, els processos per aconseguir una major integració econòmica i comercial. Els canvis geoestratègics també es reflectiran en la reforma de les quotes

i dels drets del vot al Fons Monetari Internacional (FMI), el Banc Mundial (BM) i altres organismes financers internacionals en els quals la Xina i l'Índia guanyaran pes. La Xina ja lidera el grup de països BRICS (Brasil, Rússia, l'Índia, la Xina i Sud-àfrica), que pretenen reconfigurar el sistema global dels negocis. Són la setena, novena, desena, segona i vint-i-setena economies mundials. Sumen el 43 % de la població mundial, el 21 % del PIB i el 43 % de les reserves de divises.

La Xina creix i s'encoratja

Deng Xiaoping inicià el procés de reformes i d'obertura econòmica xinesa el 1978. Els Estats Units van donar suport a l'entrada de la Xina a l'OMC, efectiva el 2001. Anhelava accedir a un potencial mercat de 1.300 milions de consumidors i incorporar-los a una globalització liderada per Washington. Però després de la crisi financera de 2008, els Estats Units van quedar econòmicament frenats, mentre que la Xina va fer una gran empenta econòmica, sense fer grans canvis en l'àmbit de les reformes polítiques.

La Xina necessitava modernitzar la seva estructura econòmica fent un gran salt cap endavant «tecnològic i innovador». Va incentivar les inversions estrangeres procedents dels països desenvolupats per fer-se amb una transferència de tecnologia i un *know-how* de gestió empresarial. Al començament, les inversions estrangeres es van centrar en els sectors d'ús intensiu de mà d'obra. Després es van captar més inversions selectives, que aportaven tecnologia alta o mitjana. La Xina va amassar una ingent bossa de divises per fer el salt següent: invertir i penetrar en els mercats occidentals per adquirir *in situ* tecnologies punta. I les va aconseguir en poc temps i en una escala sense precedents.

Occident es queixa que els èxits xinesos es deuen en part al fet que «juguen amb les normes internacionals» i no respecten les regles de l'OMC ni els drets de la propietat industrial i intel·lectual aliens. El 2013 vam veure rebrotar una guerra comercial entre la Xina i la UE. I el ciberespai és el nou i sofisticat camp de batalla on els *hackers* xinesos al servei d'empreses públiques, algunes vinculades a l'exèrcit, espion i furten «coneixement» a les empreses occidentals en sectors estratègics. Però, al seu torn, Pequín acusa els EUA de llançar ciberatacs contra els interessos xinesos. Urgeix més seguretat jurídica i confiança mútua per afavorir les inversions i el comerç internacional.

La Xina creix i s'encoratja. Al setembre de 2013, les reserves de divises xineses sumaven uns 3,66 bilions de dòlars. És el principal creditor dels EUA. També el primer exportador i el segon importador mundial. I el gran soci comercial de l'Índia, el Japó, Corea del Sud, Austràlia, el Brasil i de la majoria dels països emergents i en vies de desenvolupament.

La reforma econòmica es caracteritza pel gradualisme, una forma prudent i subtil d'actuar pròpia de la cultura xinesa. Deng Xiaoping va aplicar el proverbi xinès: temptejar les pedres mentre es travessa el riu. L'obertura a la inversió exterior es va iniciar l'any 1980, en obrir quatre zones econòmiques especials a la costa est. Superada la prova amb èxit, se'n van obrir més arreu de la Xina. Un exemple: ara, Pequín vol millorar la posició del iuan dins el sistema financer internacional i compta amb el suport dels països BRICS. Anima les seves empreses a utilitzar la divisa xinesa en els seus intercanvis comercials a l'exterior. Però si el iuan aspira a ser una moneda de reserva junt amb el dòlar, l'euro i el ien, la divisa també ha de ser plenament convertible. Pequín en controla estrictament la cotització per tal d'afavorir el sector exportador. I també evita que el iuan estigui subjecte als fluxos dels mercats de capitals, en els quals proliferen els especuladors. Així es va deslliurar de les greus crisis financeres que han patit els seus veïns de la regió.

Pequín va iniciar el procés d'internacionalització del iuan a Àsia a través de Hong Kong i Singapur. I va subscriure *currency-swap agreements* successius amb els principals països emergents i en vies de desenvolupament, com també amb el Japó, Corea del Sud i Austràlia, que permeten intercanviar divises entre els seus bancs centrals. Fins i tot va arribar a un acord marc amb la City de Londres i el Banc d'Anglaterra i el seu homòleg xinès ho van fer el juny de 2013. I també el Banc Central Europeu i el Banc de la Xina van signar un altre acord *swap* per facilitar els intercanvis comercials en iuans entre la zona euro i la Xina. I París farà el mateix.

El primer ministre xinès Li Keqiang va fer un altre gran pas el 29 de setembre: va obrir una zona econòmica «molt especial», de 28 km², a l'est de Xangai, on es preveu «temptejar» la convertibilitat del iuan en les transaccions financeres i comercials que s'hi facin. Una experiència pilot que atraurà més inversors i entitats financeres estrangeres. Les empreses hi podran obrir comptes bancaris especials per operar i canviar els seus iuans, amb un tipus d'interès liberalitzat. Si el test

funciona, s'aplicarà a altres zones. És una mesura audaç, que provoca recels entre els bancs estatals, els quals hauran d'afrontar en territori xinès la competència de les entitats estrangeres. Hi continuarà havent incerteses mentre no es concreti el marc regulador aplicable a la zona. Però Pequín ha decidit apostar per un iuan convertible, i que Xangai aviat sigui el centre financer i comercial més gran d'Àsia, a costa de Hong Kong i de Singapur.

La societat xinesa cada vegada és més urbana, educada, moderna, dinàmica i competitiva. Pequín va frenar l'augment de la població: de 1.270 milions l'any 2000 a solament 1.350 milions el 2013. Ha d'assegurar l'alimentació del 20% de la humanitat. I només compta amb el 8,5% de les terres cultivables i el 6,5% de les reserves d'aigua mundials. El 2011, el 51,27% dels xinesos (690,79 milions) vivien a les ciutats, però deu anys abans només hi vivia el 36% de la població. El desenvolupament econòmic incrementa l'esperança de vida dels xinesos. Sorgeixen unes classes altes i mitjanes amb un creixent poder adquisitiu, les quals demanaran gaudir d'un ventall més gran de llibertats polítiques.

La Xina és el país més poblat del món. Representa el 19% de la població mundial. Pequín presumeix que la seva política del fill únic va evitar més de 400 milions de naixements i va permetre elevar més ràpidament el nivell de vida dels xinesos. Tot i que la seva aplicació va ser molt desigual, injusta i poc transparent. Hi hagué excepcions per a les minories ètniques. A les zones rurals, el Govern va autoritzar que les camperoles tinguessin un segon embaràs si en el primer van donar a llum una nena. I les parelles de les zones urbanes podien tenir dos fills si tots dos progenitors eren fills únics.

La Xina va créixer econòmicament, però ha envellit ràpidament. L'índex oficial de fertilitat per dona és d'1,8 fills. Tot i que la xifra real s'apropa a 1,5. I a Pequín i Xangai a 0,7. Una tendència que ja afecta el mercat laboral, que veurà disminuir el nombre de treballadors i incrementarà els costos laborals. La mà d'obra disponible va créixer per primera vegada el 2011. També dificulta el finançament de l'encara insuficient sistema de protecció social xinès.

La política demogràfica xinesa xoca amb la tradicional preferència cultural pel fill baró. I provoca un greu desequilibri de gènere: neixen uns 118 nens per 100 nenes. En algunes zones, arriben fins a 130 nens. A prop del 55% de les dones xineses han avortat com a mínim una vegada, uns avortaments selectius que

afecten les nenes. També molts nens no s'inscriuen als registres oficials, cosa que en discrimina el ple accés a l'educació i al gaudi d'altres drets socials. Avui ja hi ha uns 25 milions de joves xinesos que difícilment trobaran una parella per formar una família, un valor bàsic a les cultures orientals.

El tercer plenari del Comitè Central del 18è Congrés del Partit Comunista Xinès, celebrat del 9 al 12 de novembre del 2013 a Pequín, va anunciar mesures socials per «flexibilitzar» la política del fill únic. La modera però no la deroga. A més, s'aplicarà de manera gradual. El Govern també permetrà que les parelles en què el pare o la mare sigui fill/a únic/a puguin tenir dos fills. Es tracta d'un avenç sobre la situació anterior, però no n'hi ha prou. Els drets de les parelles xineses continuaran molt restringits, només podran tenir dos fills, i continuaran supeditats als objectius del desenvolupament econòmic marcats pel Govern xinès. Les polítiques demogràfiques tenen un component públic, però no haurien de restringir els drets fonamentals dels ciutadans.

L'obsessió xinesa per créixer a tota costa és contraproductiu. L'expectativa de vida ha passat de trenta-cinc anys el 1949 a setanta-cinc anys el 2012. Els demògrafs esgrimeixen que, perquè l'economia xinesa continuï creixent, cal incorporar cada any mà d'obra jove. Ara ja escasseja a les riques províncies de les zones costaneres. I insisteixen que, si la política del fill únic no s'elimina o es flexibilitza encara més, a mitjan segle, la Xina tindrà la població més envellida del món. Fins i tot més que la població de la Unió Europea, el Japó, Corea del Sud i altres països desenvolupats. La pretensió xinesa per créixer econòmicament amb un rigorós control demogràfic és contraproductiu. Podria passar que la Xina arribi a ser un país envellit abans que la majoria de la seva població pugui assolir uns alts nivells de renda *per capita*.

L'Índia ha d'accelerar les reformes i obrir-se al món

L'Índia és, segons el Banc Mundial, la desena economia mundial sobre la base del PIB en termes corrents. Però puja al tercer lloc si calculem el PIB en paritat de poder de compra. Encara molt lluny de la Xina, que ja ocupa el segon lloc, després dels EUA. L'Índia va créixer un 43% entre el 2007 i el 2012. Tot i que menys que la Xina, que va créixer un 56%. El 2012, els dos països asiàtics van veure com els seus, fins aleshores, alts nivells de creixement econòmic es

reduïen. Les exportacions asiàtiques als mercats occidentals van quedar afectades negativament per la llarga crisi de la zona euro, ja que la UE-28 és el primer soci comercial de la Xina i l'Índia. El 2012, el PIB d'aquests països només va créixer al voltant d'un 7,5 % i un 5,5 %, respectivament.

La Xina va engegar les seves reformes econòmiques el 1978, any en què el gruix de les dues grans economies d'Àsia era semblant. Però l'elefant indi va trigar tretze anys més que el drac xinès a reaccionar i afrontar l'envit en la globalització. Quan l'Índia va iniciar les reformes el 1991, l'economia xinesa ja era un 40 % més gran que l'Índia. Tots dos països van apostar per transitar des d'una economia socialista planificada a una economia de mercat capitalista. Però el *gap* econòmic entre els dos països veïns es va ampliar en les dues dècades següents. El 2011, el PIB xinès ja era dues vegades i mitja superior a l'indi. Però a llarg termini, cap al 2025, l'Índia es pot convertir en la tercera economia mundial perquè té un gran potencial de creixement econòmic. I el 2050 podria ser la primera economia mundial. Serà el país més poblat del món, amb una força laboral ingent, un caràcter emprenedor i un enorme mercat interior.

El model de desenvolupament indi, tot i que és una mica caòtic, ha donat els seus fruits gràcies al creixement demogràfic, la creació de milions de llocs de treball i un alt índex d'estalvi al país. El deute del país, principalment, és en mans índies. Però, l'Índia necessita accelerar les reformes estructurals per incrementar la productivitat i l'eficiència dels sectors econòmics. Ha de reaccionar amb urgència si vol competir amb el colós veí del nord. La Xina s'ha modernitzat i s'ha obert més i millor, econòmicament parlant. En canvi, l'Índia pateix un greu dèficit en les infraestructures i en el sistema educatiu i de salut. El país es va obrir a l'exterior a partir de 1991, però persisteixen altes dosis de proteccionisme comercial en els sectors industrial i de serveis. Les antiquades i pèssimes infraestructures —la xarxa de carreteres i de ferrocarrils, els ports i els aeroports— asfixien les comunicacions internes i externes del país. També es pateixen restriccions energètiques, principalment d'electricitat, que perjudiquen el funcionament normal de les empreses. El mercat laboral és extremament rígid i les restriccions per a l'adquisició i l'ús del sòl no responen sempre a criteris objectius. En canvi, la Xina ha invertit sumes colossals en la modernització del país, tant pel que fa a l'educació com a les xarxes de comunicacions, des d'autopistes fins a ports i aeroports, i compta amb la més gran xarxa mundial de ferrocarrils d'alta velocitat.

Tot i que entre l'Índia i la Xina persisteixen unes barreres polítiques tan altes com la serralada de l'Himàlaia, s'incrementa la interdependència econòmica. Però Nova Delhi es queixa del seu creixent dèficit comercial davant de Pequín. Als empresaris indis els fa por veure el seu apetitós mercat inundat pels productes xinesos a preus molt competitius. Els inquieta el gran potencial comercial i inversor xinès a tot Àsia. La Xina va prioritzar el seu sector exportador. L'Índia, el consum intern. Ara, Pequín vol potenciar la demanda interna i Nova Delhi pretén canviar la seva estratègia obrint-se molt més a l'exterior: el 2009, va firmar dos acords comercials amb l'Associació de Nacions del Sud-est Asiàtic (ASEAN) i Corea del Sud i està negociant-ne un altre amb la UE. I impulsa, tot competint amb la Xina, una ferma diplomàcia econòmica i energètica a l'Àfrica i l'Amèrica Llatina.

El Govern indi vol corregir aquells dèficits amb la participació del sector privat. Però els plans de millora de les infraestructures es demoren a causa d'un marc regulador incert, poc transparent i molt lent que no afavoreix la inversió interna o forana. I sense connexions polítiques, tot és més difícil. Però les empreses estrangeres invertiran en el país perquè confien en les grans potencialitats del país i que les actuals traves administratives s'aixecaran. El Govern va aprovar el 2013 una liberalització parcial dels sectors de la distribució i els mercats financers. Unes mesures que, encara que impopulars al carrer, són necessàries per competir en un món globalitzat. Però el Partit del Congrés, ara en el poder, les aplica a càmera lenta quan s'acosten les properes eleccions legislatives, previstes per la primavera de 2014.

L'Índia ha de revigoritzar les reformes i facilitar les inversions estrangeres, avui més proclius a invertir a la Xina i en els països veïns del sud-est asiàtic. Segueix sent una economia protegida que prioritza la demanda interna. Les exportacions només representen el 18,5 % del PIB. A la Xina són el 30 %. Les reformes ajudaran a reduir la pobresa rural i modernitzar una economia que depèn excessivament d'un sector agrícola endarrerit i ineficient, que empra la meitat de la força laboral i representa el 14 % del PIB. La indústria i els serveis, el 26 % i el 60 %.

El creixement indi, encara que menor que el xinès, ha estat alt a pesar dels problemes estructurals del país. I serà més gran si el Govern impulsa sense més demores la modernització i obertura econòmica per aprofitar positivament els efectes del dividend demogràfic. Si l'Índia no reacciona, no podrà donar resposta

a la creixent influència econòmica xinesa entre els seus veïns de l'Àsia del sud. Cal apostar per l'Índia. Té una de les poblacions més joves del món. També amb una potent diàspora índia. I el més important: la transició des d'una societat tradicionalment agrària a una altra de més oberta al món es porta a terme, a diferència de la Xina, en el marc d'un sistema polític democràtic, encara que sigui «amb característiques índies».

Però l'Índia, com la Xina, ha d'enfrontar un altre repte: la corrupció és un mal endèmic a tots dos països. Segons el rànquing «Doing Business 2014», elaborat pel BM, l'Índia ocupa el lloc 134 entre 189 països. Singapur i Hong Kong ocupen el primer i el segon lloc. La Xina ocupa el lloc 96. Tots dos països han de compaginar el desenvolupament econòmic amb una distribució més equitativa de la riquesa.

La població índia va superar els 1.230 milions d'habitants el 2012 i continua creixent, tot i que a un ritme moderat. És una societat molt jove, més urbana i emprenedora. La democràcia més gran del món necessita crear llocs de treball per als 13 milions de joves que cada any volen accedir al mercat laboral. Una gran oportunitat econòmica. Però cal insistir que el Govern indi hauria d'accelerar sense més dilacions la millora de les infraestructures socials. Tenir encara un 25% d'analfabets comporta pobresa i economia informal. L'Índia pot perdre els avantatges de la seva transició demogràfica si no millora el sistema educatiu. Es malbarataran les grans capacitats d'una tercera part dels indis.

L'evolució política del règim xinès, el gran dilema del segle XXI

La gran qüestió: es convertirà la Xina en un «estat de dret»? La caiguda política de Bo Xilai, membre del Buró Polític i secretari del PCC a Chongqing, destituït el març de 2012, va revelar l'existència de problemes de governabilitat política al si del règim xinès. Dues consideracions prèvies. Primera, un sistema autoritari pot mobilitzar grans recursos per fer créixer ràpidament un país. Això no obstant, si falten uns contrapesos o controls democràtics, també es poden cometre greus i grans errors polítics i econòmics, com va passar a la Revolució Cultural (1966-1976). I, segona, un sistema democràtic no garanteix per si sol el desenvolupament o l'eficiència econòmica, però això no ha de ser una excusa per negar o limitar els avantatges de viure en una democràcia, com passa a l'Índia, on la legitimitat

del poder s'assenta en el sufragi universal i lliure. Fins i tot al Japó, Corea del Sud i Taiwan, amb una base cultural confuciana com a la Xina, sí que existeix un pluripartidisme que assegura l'alternança política en l'exercici del poder.

La Xina és la segona economia mundial, però continua sent un país en vies de desenvolupament. L'economia xinesa va créixer molt des de 1978, però de manera desigual i amb un greu impacte mediambiental, i hi persisteix la corrupció i s'incrementen les desigualtats territorials i socials. A l'Índia també hi ha corrupció i les desigualtats són més grans. Però té l'avantatge de tenir un sistema polític i institucional capaç de canalitzar la participació dels diversos grups i interessos polítics, econòmics i socials. L'Índia ha demostrat una capacitat sorprenent per gestionar la diversitat i la conflictivitat. I el més important: els indis creuen i confien en els avantatges de viure en un sistema democràtic malgrat les seves imperfeccions. En les eleccions legislatives celebrades el 2009, 417 milions de ciutadans indis escolliren per sufragi universal i lliure els seus representants entre diverses opcions polítiques. Tornaran a les urnes per a les legislatives el 2014. També els japonesos celebraren unes eleccions legislatives el 16 de desembre de 2012 i els sud-coreans votaren en unes eleccions presidencials el 19 de desembre de 2012. Poden, a diferència dels ciutadans xinesos, decidir democràticament una possible alternança en l'exercici del poder polític.

A la Xina no hi ha eleccions ni premsa lliures. L'oposició és emmudida i fins i tot reprimida, com es va demostrar amb les dures condemnes a Liu Xiaobo i a altres dissidents polítics per demanar d'una manera simple i pacífica una societat més oberta i democràtica. Les autoritats xineses celebraren, l'1 d'octubre de 2009, el seixantè aniversari de la fundació de la República Popular Xinesa, proclamada per Mao Tse Tung el 1949. Però encara no han explicat als súbdits xinesos què va passar, realment, el 4 de juny de 1989 a la plaça Tiananmen de Pequín.

Tot plegat evidencia el dèficit democràtic del sistema polític xinès. El règim pretén assegurar «l'harmonia social» dins del sistema monopolitzat pel PCC. Obrir les portes al pluralisme i a la diversitat existent al país és una de les llacunes o insuficiències de la governabilitat del colós xinès. Pot ser que molts xinesos no comparteixin aquesta posició. Pequín la qualifica d'ingerència en els seus assumptes interns xinesos. Però els Estats Units i la UE han de mantenir un posició ferma en la defensa de l'exercici de determinades llibertats públiques que,

com la d'expressió, la d'associació i la religiosa, més enllà de les notes diferencials entre civilitzacions o culturals, són valors «universals», recollits a la Declaració Universal dels Drets Humans. No obstant això, Occident també ha de corregir el tractament desigual que de vegades aplica a la seva política exterior en l'àmbit dels drets humans: pretén jutjar els dèficits democràtics a la Xina i l'Iran mentre que calla davant dels que es produeixen a les monarquies àrabs del golf Pèrsic, a canvi d'assegurar-se el subministrament de petroli i gas.

La dècada de Hu Jintao a la presidència xinesa va quedar marcada pel ràpid creixement econòmic del país. Però el règim polític continua sent reticent a l'establiment d'un veritable estat de dret i hi persisteix una confusió de poders entre l'executiu, el legislatiu i el judicial, que no és independent del control del PCC. Cal preguntar-se si l'actual model econòmic xinès serà viable a mitjà i llarg termini sense unes reformes democràtiques, encara que siguin amb característiques xineses. El rol de l'Estat partit que controla el sistema financer i els sectors econòmics estratègics, com els grans bancs i les empreses públiques, restringeix la competència i l'eficiència del mercat interior xinès. També afecta, malgrat les altes taxes d'estalvi dels xinesos, milions de pimes i d'emprenedors a l'hora d'accedir al crèdit. Cada vegada són més els ciutadans que es queixen de la corrupció, el nepotisme i la concentració de la riquesa en mans d'unes elits polítiques i econòmiques vinculades al PCC. Les creixents classes mitjanes emergents desitgen una major obertura del país, però, ara per ara, no apunten directament el lideratge del PCC.

El 6 de novembre de 2012 els estatunidencs decidien i elegien democràticament Barack Obama per a un nou mandat presidencial. Només dos dies després, s'obria a Pequín el XVIII Congrés del Partit Comunista Xinès, celebrat entre els dies 8 i 14 de novembre de 2012. Uns quants dirigents polítics del PCC reunits en un conclave a porta tancada discutiren i decidiren sobre el com, el ritme i cap on evolucionaria el règim xinès el proper decenni. Però no hi havia marge per a sorpreses. Xi Jinping i Li Keqiang, que des del 2008 han ocupat els càrrecs de vicepresident i viceministre, van passar a ser president i primer ministre a partir del març de 2013. En l'àmbit econòmic, la nova cúpula haurà de desenvolupar els dictats del dotzè Pla Quinquennal 2011-2015, aprovats fa més d'un any. En l'àmbit polític, unes vagues promeses d'avançar prudentment en les reformes, si bé sempre preservant l'autoritat del PCC, que es justifica en la necessitat imperiosa d'assegurar l'estabilitat i l'harmonia social.

Sembla que tot està sota control del PCC. Amb 82,6 milions d'afiliats, és l'organització política més poderosa i rica del món. Agrupa obrers i camperols, però també empresaris i professionals, fins i tot multimilionaris directius de les grans empreses públiques o del sector privat. La interacció entre els àmbits polític i empresarial creix i es retroalimenta, i els militars estan a l'aguait. Aquesta aliança comença, però, a ser criticada pels milers de xinesos que encara no gaudeixen dels fruits del desenvolupament econòmic del país. La corrupció rosega el funcionament d'algunes institucions públiques. Si no es corregeix, el PCC podria afrontar, a mitjà o llarg termini, una crisi de legitimitat política.

El règim xinès va aconseguir un creixement econòmic ràpid, però, per assolir la plena modernització del país, es requeriran unes majors quotes de llibertats públiques. La societat xinesa és cada dia més urbana i oberta al món. Internet és la clau. Els salaris i els preus s'apugen. Els xinesos desitgen consumir més i fins i tot poder viatjar i conèixer el món, no només per fer negocis, també per gaudir del turisme i del lleure. Més de 80 milions de xinesos van viatjar a l'estranger el 2012. Saben què passa al món i desitgen exercir més lliurement els seus drets de ciutadania.

Però els canvis només arribaran si s'aconsegueix un ampli consens des de dins mateix del règim polític. I no serà fàcil perquè persisteixen en el funcionament intern del PCC alguns trets del leninisme, si bé gradualment s'obren vies de participació política a escala local. El sistema econòmic evolucionà cap al capitalisme «híbrid», en què l'Estat pretén mantenir el control a través de la planificació econòmica i un poderós sector públic que va créixer a costa del privat. Aquest model podria ser insostenible. Requerirà reformes econòmiques, però també polítiques. La Xina viu una delicada fase de transició. Ha desenvolupat amb èxit les quatre modernitzacions: agrícola, industrial, militar i científicotecnològica. Cal preguntar-se quan i com arribarà la cinquena modernització: la democràtica. La resposta està en mans de la cinquena generació de dirigents xinesos liderats pel president, Xi Jinping, i el primer ministre, Li Keqiang.

El darrer plenari del Comitè Central del Partit Comunista Xinès (PCX) no va respondre a les expectatives creades i va decebre els analistes que esperaven nous avenços en el procés reformista del règim. Les reformes aprovades afecten substancialment l'àmbit econòmic i l'àmbit social. En canvi, no s'anunciaren

profundes reformes polítiques. La crisi econòmica i de valors que afecta Occident ha reforçat els règims que, com el xinès, són reticents a reconèixer als ciutadans el ple exercici dels drets fonamentals i les llibertats públiques. Pequín reitera que no hi haurà una recepció dels models polítics occidentals. Xi Jinping i Li Keqiang prosseguiran la via iniciada per Deng Xiaoping el 1978. Es prioritzarà un model de creixement econòmic més sostenible, que permeti duplicar el 2020 la renda *per capita* d'una població que anhela consumir en el que serà el mercat interior més gran del món.

Pequín va remarcar que «el mercat» tindrà un paper decisiu en l'assignació de recursos i que s'impulsarà més la iniciativa privada. Però no serà fàcil liberalitzar l'economia mentre el PCC continuï exercint, sense oposició ni contrapesos polítics, d'àrbitre a l'hora de legislar, aplicar i interpretar les regles de joc. La Xina haurà de frenar els excessos de les elits polítiques i econòmiques i de les grans empreses estatals, que controlen el mercat intern i el comerç exterior, en detriment del sector privat. Els inversors estrangers també demanen més transparència i seguretat jurídica. Pequín també ha anunciat la reforma del registre de residència o *hukou*, una flexibilització de la política del fill únic i d'altres mesures socials. Però el règim xinès continua mostrant-se refractari a aprofundir les reformes polítiques. Res que vingui a qüestionar el poder i la legitimitat del PCC, que vol continuar controlant la societat xinesa.

En definitiva: més reformes econòmiques, més dosis de capitalisme, però sense obertura política. Es reforça un estat de dret socialista amb característiques xineses. Res de reformes polítiques de tipus occidental, no a una divisió clara de poders. Persistirà, doncs, la concentració o la confusió de poders en mans de l'Estat. Confuci perviu sense desplaçar l'ombra de Mao. Però la Xina creixerà un altre 7,5 % el 2013. La futura evolució del règim polític xinès constitueix un dels grans dilemes del segle XXI.

L'Àsia-Pacífic impulsa la seva integració econòmica

L'Organització Mundial de Comerç (OMC) es va constituir per impulsar, a través de rondes de negociacions multilaterals, la reducció i progressiva eliminació de les barreres aranzelàries que obstrueixen el comerç mundial. L'última ronda multilateral iniciada a Doha (Qatar) el 2001 va finalitzar deu anys després, el 31

de desembre de 2011, sense aconseguir cap acord substancial. El consens entre els 154 membres de l'OMC és quasi impossible. En una dècada, el món va canviar de pell després de la irrupció de grans països emergents com la Xina, l'Índia i el Brasil. També va tornar a la palestra la Rússia de Putin, que va entrar a l'OMC el 2012. A les disputes, principalment agrícoles, entre països desenvolupats i subdesenvolupats s'hi sumen d'altres tipus, fins i tot entre els emergents amb interessos disperss. L'Índia i el Brasil temen l'expansió exportadora xinesa. Els interessos dels Estats Units i la UE tampoc no coincideixen sempre amb els d'Austràlia, el Canadà i el Japó. La ronda Doha va agonitzar sense pla B, es van perdre deu anys i la credibilitat de l'OMC va quedar en entredit. L'era dels acords multilaterals sembla que s'ha acabat en un context replet de tensions geoestratègiques i econòmiques. I es va obrir una alternativa amb els acords regionals o bilaterals.

L'Àsia-Pacífic afronta el fracàs de l'OMC potenciant el comerç exterior per altres vies complementàries. D'una banda, la proliferació d'una complexa xarxa d'acords bilaterals de lliure comerç, entre els quals destaquen els acords signats entre la Xina i Taiwan i entre Corea del Sud i l'Índia. D'altra banda, la constitució d'àrees de lliure comerç, que engloben diversos països. Hi destaca l'Àrea de Lliure Comerç Xina-ASEAN (ACFTA), en vigor des de l'1 de gener de 2010, que constitueix una àrea comercial entre la Xina, Brunei, Indonèsia, Malàisia, Filipines, Singapur i Tailàndia. El 2015 s'hi incorporen Cambodja, Laos, Vietnam i Birmània, que abracen un mercat de 1.900 milions de persones. Incrementarà encara més la interdependència econòmica entre la Xina i els deu països membres de l'ASEAN. Un altre de molt estratègic és l'Acord Marc de Cooperació Econòmica (ECFA) entre la Xina i Taiwan, en vigor des de l'1 de gener de 2011.

També Corea del Sud, la quinzena economia mundial i quarta asiàtica, després de la Xina, el Japó i l'Índia, s'ha obert molt a l'exterior. Va signar un ambiciós acord amb la UE, en vigor des de l'1 de juliol de 2011. D'aquesta manera, Corea del Sud s'ha situat en el mercat interior europeu amb millors condicions aranzelàries que la Xina, el Japó i Taiwan. I corregeix la seva excessiva dependència comercial del colós xinès. Així mateix, Seül i Washington ratificaren el 2011 el Tractat de Lliure Comerç KORUS, que entrà en vigor el 15 de març de 2012. Corea del Sud té vigents tractats de lliure comerç amb Xile (2004), Singapur i l'Associació Europea de Lliure Comerç (EFTA) (2006), ASEAN (2007 i 2009), l'Índia (2009) i el Perú (2010). I ja en negocia uns altres amb Austràlia, el Canadà i Nova Zelanda.

Malgrat les ferides històriques i les disputes territorials que enfronten la Xina, Corea del Sud i el Japó, creix sense parar la interdependència econòmica entre els tres països. El maig de 2012, decidiren iniciar les negociacions per aconseguir un tractat de lliure comerç trilateral entre tots tres països. S'accelera la integració econòmica a l'Àsia-Pacífic. El protagonisme creixent de les institucions internacionals com l'ASEAN, l'ASEAN+3 (la Xina, el Japó i Corea del Sud), el Fòrum Regional de l'ASEAN (ARF), la Cimera d'Àsia Oriental (EAS) i el Fòrum de Cooperació Econòmica Àsia-Pacífic (APEC) canalitzen la cooperació, fins i tot el diàleg polític, entre països amb economies desiguales però complementàries. A més, l'Àsia oriental continua sent una de les poques regions on, malgrat el seu dinamisme comercial i inversor, encara no hi ha institucions internacionals específiques d'integració econòmica, com ho són la Unió Europea el Tractat de Lliure Comerç de l'Amèrica del Nord (NAFTA) i el Mercat Comú del Sud (MERCOSUR) a Europa i Amèrica.

El Japó i Corea del Sud volen evitar que la Xina imposi a Àsia la seva hegemonia política, econòmica i monetària. La Xina ja és el primer soci comercial de gairebé tots els països asiàtics. No descarten afavorir una integració econòmica, iniciada en el marc de l'ASEAN+3, per evitar restar supeditats a la Xina i el iuan. Però Pequín vol que, ara per ara, la integració es limiti geogràficament als països de l'ASEAN+3 i Taiwan. En canvi, Tòquio i Seül la volen ampliar i obrir-la a la cooperació amb l'Índia, Austràlia i Nova Zelanda per equilibrar, d'aquesta manera, la puixança xinesa.

Les economies de l'Àsia-Pacífic continuaran obrint-se a l'exterior i creixent amb la globalització. Això explica que els Estats Units i la UE cerquin posicionar-se com abans millor a la regió. Barack Obama ha modificat la seva estratègia comercial exterior. Va aconseguir que el Congrés dels EUA ratifiqués, l'octubre de 2011, els acords de lliure comerç amb Corea del Sud, Colòmbia i Panamà, que avui ja estan en vigor. I, a la 19a Cimera de l'APEC, del 12 i 13 de novembre de 2011 a Honolulu, Obama va impulsar una ambiciosa iniciativa: l'Acord d'Associació Transatlàntica (TPP), una àrea comercial entre els EUA i vuit països de l'Àsia-Pacífic (Austràlia, Brunei, Xile, Malàisia, Nova Zelanda, el Perú, Singapur i Vietnam) que podria arribar a tenir una gran importància econòmica si s'hi suma el Japó, Corea del Sud i el Canadà. Per la seva banda, Brussel·les, que ja va signar tractats de lliure comerç amb Corea del Sud el 2010 i amb Singapur

el 2012, està negociant acords similars amb Malàisia, l'Índia i Vietnam. I és possible també unes negociacions per arribar a un acord comercial amb el Japó. La creixent interacció amb l'Àsia-Pacífic, a més d'ésser imparabile, pot beneficiar més que no pas danyar Occident.

La Unió Europea, massa absent políticament a l'Àsia-Pacífic

Quan les institucions internacionals com el Banc Mundial (BM) confeccionen els rànquings internacionals dels estats, veiem que els Estats Units, la Xina i el Japó hi apareixen com les tres primeres economies mundials. Després, i entre les deu primeres, hi apareixen alguns diversos estats europeus: Alemanya, França, la Gran Bretanya i Itàlia. Però si a aquests quatre s'hi sumessin la resta de països comunitaris, la UE dels vint-i-vuit estats seria la primera economia mundial. Això no obstant, la UE no sempre suma. Continua dividida i gairebé absent per als asiàtics. Podria ser molt més que un gran mercat interior de 500 milions de consumidors si actués i parlés amb una sola veu en l'escena internacional, comptant amb una estratègia política comuna en els àmbits de la política exterior i de seguretat, especialment en les seves relacions amb la Xina i altres potències emergents.

La UE és la història d'un gran èxit diplomàtic, que ara passa un mal moment. Va reconciliar Alemanya i França, els dos països que, després d'enfrontar-se amb dues guerres civils entre europeus, van liderar a partir dels anys cinquanta la reconstrucció econòmica del continent i van fer realitat la unió econòmica i monetària europea. Paral·lelament, es va anar ampliant fins a tenir vint-i-vuit estats membre molt heterogenis i amb diferents nivells de desenvolupament democràtic, econòmic i social. La UE es va ampliar, però no va aprofundir en la realització de les reformes polítiques necessàries per assegurar la governabilitat d'una unió tan complexa. Hi manca el lideratge, la solidaritat i una visió política comuna per afrontar amb decisió els nous reptes de la globalització. El resultat ha estat una pèrdua del pes i de la influència política, tot i que no econòmica, en les relacions internacionals degut a la fragilitat de la política exterior europea amb una diplomàcia poc coordinada per afrontar la forta irrupció de la Xina. Mentrestant, els Estats Units i la Rússia de Putin volen prioritzar les relacions amb l'Àsia-Pacífic en detriment de les transatlàntiques o intereuropees.

La irrupció dels BRICS i altres països emergents obliga a fer un cop de timó decisiu cap a l'efectiva política exterior de la UE. La pèrdua de pes polític de la UE al món es va accelerar a causa de les dificultats per superar la crisi de la zona euro. Paral·lelament, creix la influència xinesa a Àsia, Àfrica i l'Amèrica Llatina. La imatge exterior de la UE és presa d'una gran contradicció. Mentre continua gaudint d'una posició privilegiada als organismes financers internacionals com l'FMI i el BM, els seus líders polítics van sovint en peregrinació a Pequín per demanar més ajuda financera i inversions per apuntalar les seves economies. No deixa de sorprendre com a les darreres cimeres bilaterals és la Xina qui alligona Europa sobre la necessitat d'instaurar reformes financeres i fiscals adequades per enviar un missatge clar de confiança a la comunitat internacional.

La Xina manté unes relacions poc fluides amb la UE. Pequín prefereix tractar separatament amb Berlín, París i Londres i altres capitals europees. Totes volen teixir unes relacions especials amb la segona economia mundial. Però, des de la perspectiva dels interessos xinesos, les tres potències europees tindran papers específics però complementaris. I, en contrast amb la posició dels Estats Units, estenen una gran catifa vermella per atreure les inversions xineses. En canvi, l'accés europeu al mercat intern xinès segueix afrontant barreres de tota mena.

Alemanya és el primer soci comercial i tecnològic de la Xina. El Regne Unit aspira a convertir la City de Londres en un *hub* financer que afavoreixi la internacionalització del iuan. París és una altra potència comercial i inversora ben posicionada en el mercat xinès, amb empreses competitives en els sectors manufacturers i de serveis. Però entre els tres pilars de la UE, la Xina prioritza les relacions amb Alemanya.

El primer ministre Li Keqiang va fer el maig de 2013 el seu primer viatge oficial a Europa. No va visitar Brussel·les. Només Alemanya i Suïssa. Als ulls xinesos, Alemanya és la gran potència europea i el seu interlocutor privilegiat per resoldre els desacords comercials entre la Xina i la UE, com es va demostrar en el conflicte sobre els panells solars xinesos. I és el principal soci comercial: les exportacions alemanyes a la Xina representen quasi la meitat de les europees. El comerç exterior i les inversions es retroalimenten entre el primer i el segon exportador mundial. Els intercanvis comercials van arribar als 143.000 milions d'euros el 2012, el doble que el 2006. Alemanya és també el primer inversor

europèu a la Xina i, a diferència dels Estats Units, desenvolupa una creixent cooperació tecnològica que afavoreix la modernització dels sectors industrials i de serveis xinesos. Una simbiosi d'interessos: Alemanya necessita mercats, la Xina la millor tecnologia.

El paper futur d'una Alemanya sense complexos serà clau. És cridada a tenir un rol determinant en l'escena internacional. Esdevé paradoxal que, mentre la UE perd influència política, Alemanya la guanya arreu del món. Queda lluny l'època en què una Alemanya dividida era considerada un gegant econòmic, però un nan polític. Forma part del grup 5+Alemanya, juntament amb els EUA, Rússia, la Xina, la Gran Bretanya i França, en les negociacions internacionals sobre el conflicte nuclear iranià.

Seria desitjable que la UE i els Estats Units fessin front al repte asiàtic amb una major coordinació política i econòmica per impulsar les tradicionals relacions transatlàntiques. Totes dues parts han obert les negociacions per arribar a un vast acord de lliure comerç Estats Units-UE. L'àrea euroatlàntica continua sent un poderós espai econòmic que, malgrat el seu menor pes demogràfic, encara acumula el 50% del PIB i el 33% del comerç mundial. El problema és que Washington tampoc no troba a Brussel·les una sola veu que parli en nom de tots els estats de la UE. Barack Obama encara no ha visitat oficialment Brussel·les. Els estatunidencs i els europeus es necessiten mútuament per posar la Xina al seu lloc. Però perquè els Estats Units i la UE sumin, abans cal que els estats membre de la UE sàpiguen afrontar tot junts el seu futur.

Tant els Estats Units com la Xina perceben que la política exterior de la UE s'afebleix i que una Europa alemanya emergeix de la crisi de la zona euro. Una Europa amb una Alemanya a l'alça, una França en declivi i una Gran Bretanya que es desentén del que passa a Brussel·les. Tot i que Berlín també és conscient que una Alemanya sense una Europa unida seria un país envellit de 80 milions d'habitants sense capacitats per tractar de tu a tu un colós xinès de 1.350 milions d'habitants.

Cal que Occident reaccioni davant el repte asiàtic

La Xina és la segona economia mundial i l'FMI va vaticinar que el 2016 podria superar el PIB dels Estats Units en termes de paritat del poder adquisitiu. Els xinesos en saben molt, de negocis. Ho porten al seu DNA. Però la irrupció

xinesa planteja dilemes. Estén el missatge que és possible assolir un bon nivell de desenvolupament econòmic sense necessitat d'una democratització política plena. El model xinès de capitalisme sense pluralisme polític, es pot exportar, en plena crisi occidental, a altres continents i països? Potser no, perquè hi ha altres factors culturals diferencials. El capitalisme xinès de base confuciana està influenciat pels valors de la civilització xinesa, molt diferents als que defineixen altres civilitzacions com l'occidental, la hindú o la islàmica.

La Xina ha tret més de 400 milions de persones de la pobresa. Hi ha, però, un dèficit en la protecció dels drets humans i les llibertats públiques, i unes grans desigualtats territorials i socials amb un greu impacte mediambiental. L'«Índex de desenvolupament humà 2013», del Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) situa la Xina en el lloc 101 en un rànquing de 187 països. El Japó i Corea del Sud, amb arrels confucianes però també amb sistemes democràtics, ocupen la posició 12 i 15. Amb tot, l'Índia, amb un sistema democràtic però amb un mapa social de complexitat extrema, continua endarrerida al lloc 134.

Pequín no pretén canviar bruscament, tot i que sí millorar, un ordre econòmic mundial del qual tant s'ha beneficiat. Però la Xina aprofita la crisi occidental per guanyar pes polític i econòmic arreu, a costa dels Estats Units i la UE. Pequín reviu els valors de Confuci, que pregona l'ordre jeràrquic i l'harmonia social, per establir «un capitalisme amb característiques xineses». La Xina es modernitza, però no s'occidentalitza.

La veritable amenaça per a Occident no ve d'Orient, no és externa, sinó més aviat interna. Occident està oblidant els «valors» sobre els quals s'estableix l'«estat de dret». La crisi financera iniciada el 2008 als Estats Units i que encara no s'ha superat fou deguda als greus errors de governabilitat democràtica de les seves institucions reguladores. Aquests problemes persisteixen en gran mesura. Els excessos i la cobdícia d'uns quants i la passivitat interessada de molts, classe política inclosa, van conduir al desastre. El pitjor de tot: la pèrdua de milions de llocs de treball, la frustració de les generacions joves sense un futur clar i la desafecció ciutadana al sistema democràtic. Però els xinesos tampoc no poden adormir-se sobre els llorers. Els conflictes socials interns s'han incrementat en els darrers anys. A la Xina, també la sotja el fantasma d'una bombolla immobiliària

i un deute de les col·lectivitats locals tan gran com la dimensió del país. La crisi dels Estats Units i la UE també ha afectat negativament l'economia xinesa a partir de la segona meitat del 2011. La Xina va créixer tan ràpid que, com un tren d'alta velocitat, podria descarrilar.

Des d'una òptica occidental, és cabdal que la Xina i l'Índia, sense renunciar a les seves antiquíssimes arrels culturals, emergeixin com a potències obertes a la modernització i la internacionalització. Els Estats Units i la UE han de «digerir» el retorn d'Àsia al nucli del poder mundial. Occident i Orient han de millorar el coneixement mutu perquè la seva convergència econòmica permeti sumar esforços a favor d'una millor governabilitat mundial. La major part de les institucions internacionals responen a situacions i equilibris mundials que avui han quedat obsolets. El sistema financer internacional vigent és ineficaç i injust. És urgent fer una profunda reforma del sistema de les Nacions Unides perquè sigui capaç de donar una resposta eficaç a les amenaces que sotgen la humanitat (l'escalfament global, la proliferació nuclear, la gestió eficaç dels recursos energètics i alimentaris, etc.). Però no sembla pas que s'estigui prenent la direcció correcta. Si Occident i Orient no cooperen, tot anirà pitjor.

Occident necessita entendre's amb la Xina. Però també ha de valorar el creixent pes de l'Índia en la complexa geopolítica mundial i asiàtica. I cal reconèixer-li la seva meritòria aposta per un sistema democràtic. L'Índia constitueix un aliat imprescindible per sumar-se amb els Estats Units, la UE, el Japó, Corea del Sud, Austràlia i altres països que defensen un marc de pluralisme democràtic davant la Xina, Rússia i altres països que desenvolupen uns models capitalistes, però carregats de trets autoritaris o restrictius respecte de l'exercici i la protecció efectiva de les llibertats públiques. Hi ha també raons econòmiques per cooperar amb l'Índia, i que se sustenten en el seu creixent dinamisme empresarial. Podria ser el soci comercial que ajudi a corregir l'excessiva i desequilibrada dependència comercial dels Estats Units, la UE i dels seus aliats a l'Àsia-Pacífic respecte del colós xinès. Però tampoc no es pot descartar que es produeixi, prèvia solució de les seves actuals disputes territorials, una convergència d'interessos estratègics entre la Xina i l'Índia davant de la notable complementarietat entre les seves economies.

Occident no s'ha d'obsedir amb la Xina. El que ha de fer és renovar la confiança en si mateix, en els seus valors, i enfortir els seus afeblits sistemes democràtics. I

adequar-los a una societat dinàmica, en què les noves tecnologies han accelerat la transformació dels models econòmics i socials. Però el model polític i social europeu no es posa al dia i Occident no pot perdre més temps. El segle XXI corre acceleradament, i no ho fa al seu favor.